

בס"ד

חינוך לאור הפרשה

פרשת כי תבוא

כוחה של השמחה!

גיליון מס' 112 תש"פ

הרב יהונתן דדון

yd0527606276@gmail.com

חינוך לאור הפרשה/פרשת כי תבוא כוחה של השמחה!

אווירת מתח שררה במשרד. מנהל בית הספר ישב בפנים נפולות. מולו ישב המפקח גרוסברגר ופניו החמורות אמרו הכול. עם המספרים אי אפשר היה להתווכח... 'האם אתה יודע שזו כבר השנה השלישית ברציפות שתלמידי בית הספר שלך מגיעים להישגים הנמוכים ביותר בכל המחוז?' 'אדוני המפקח, מה ברצונך שאעשה?' שאל המנהל האומלל. 'את המורה לחשבון, מר פיתגורס, תוציא לפנסיה מוקדמת, ותביא מורה חדש במקומו'. 'לא יעשה כן במקומו', קפץ המנהל כנשוק נחש. 'הוא היה המורה המעולה שלי לחשבון כשהייתי תלמיד צעיר, וכעת אתה רוצה שאהיה כפוי טובה ואסלק אותנו?' 'מצטער, טובת התלמידים מעל הכול' פסק גרוסברגר. 'היה פיתגורס - עכשיו פיתגורש'... 'אני מעדיף שאתה תבשר לו את הבשורה הקשה', ביקש המנהל. 'אין צורך' נשמע קולה של המזכירה. 'מר פיתגורס שלח פקס עם מכתב התפטרות'. למחרת פורסמה מודעה בעיתון: 'לבית ספר 'בואו חשבון' דרוש מורה לחשבון. מורים מוסמכים מוזמנים להגיש מועמדות'. מכשיר הפקס במשרד פלט דפים עם 'קורות חיים' שנשלחו על ידי המועמדים השונים. וכעת היה צריך לבחור את המתאים ביותר. 'אם אכשל פעם נוספת, גרוסברגר לא ירחם'. חשב המנהל בליבו. 'עדיף לבחון מספר מועט של מועמדים ולעקוב אחרי עבודתם במשך שבוע ימים'. כעבור חודש ימים קיבל המנהל זימון דחוף לבוא למשרדו של המפקח גרוסברגר. 'מה רוצה ממני המפקח האיום

הזה? שאל המנהל את עצמו. הוא הגיע לפגישה ומר גרוסברגר קיבל אותו בפנים חמוצות. 'אני מבין שאתה מחפש בכוח כיצד להיכשל', אמר המפקח. 'בשנים האחרונות התעייף המורה פיתגורס ונשחק, ואתה לא החלפת אותו, וכעת בחרת מורה חדש, שלפי כל הנתונים הולך להיות שכפול גנטי של הכישלון הקודם'. 'אני חושב שמר שמחי, המורה שבחרתי, הוא מועמד מצוין' אמר המנהל. 'איך זה ייתכן! עברו אצלך מורים שסיימו את האוניברסיטה בהצטיינות, ולא קיבלת אותם, ואת מר שמחי שסיים בציון 75 קיבלת לעבודה!' שאג גרוסברגר, כשהוא מנופף למנהל במכתב תלונה של מועמד מצטיין שלא התקבל. 'אדוני המפקח', ענה המנהל כשהוא מתאפק בכוח לא להתפרץ בזעם, 'בחנתי את המועמדים אחד אחד במשך שבוע, והגעתי למסקנה שהטוב ביותר מביניהם, הוא מר שמחי'. 'זו מסקנה בלתי הגיונית בעליל', אמר גרוסברגר 'אתה הרי רוצה להעלות את רמת הישגים, תבחר מורה בעל הישגים'. אך המנהל התעקש, 'מר שמחי הוא הטוב ביותר'. 'זמה יהיה עם הישגים?' דפק המפקח על השולחן. 'ההישגים!' כעת היה תורו של המנהל להפתיע 'גם בהישגים הוא עלה על המועמדים האחרים. בסוף כל שבוע עשינו בחינה לתלמידים, ואצלו התקבלו הציונים הכי גבוהים'. הוא הוציא מתיקו דף טבלאות ממוחשב עם הישגי התלמידים שהתקבלו אצל כל המועמדים, והניח אותו על שולחנו של המפקח. המפקח היה מופתע למראה המספרים, שהוכיחו מעל לכל ספק כי מר שמחי הוא המועמד המתאים. רק דבר אחד הטריד את מנוחתו של המפקח. 'אבל איך אתה מסביר את זה? הרי מר שמחי עצמו אינו אדם בעל הישגים כה גדולים?'... 'אני רוצה להסביר', ענה המנהל, 'התלמידים שלי אינם משולשים, והמורה לחשבון איננו מחשב. כדי להצליח בכיתה, צריך מורה עם נשמה, מורה שאוהב את עבודתו, שנכנס לכיתה בשמחה, מלמד בשמחה

את התלמידים ומדביק אותם בשמחת הלימוד שלו. המורה שמחי
נכנס תמיד לכיתה עם חיוך, ויוצא ממנה עם חיוך. השמחה שלו
משפיעה ומקרינה על התלמידים, גם אצלם ראיתי את האור
בעיניים. 'יש משהו בדבריך' כחכח גרוסברגר בגרונו, 'אשמח לבוא
בתחילת השנה הבאה לראות את המורה החדש מלמד בכיתה'.

*

בפרשת השבוע, מופיעות הברכות המובטחות לעובדי ה', והקללות
העלולות להגיע אם חס ושלום נפרוק עול ולא נעשה את רצון
הבורא. הפסוק מפרט גם את הסיבה לכישלון: 'תחת אשר לא
עבדת את ה' אלוךך בשמחה ובטוב לבב" ... הוי אומר, סיבת
הקללה היא אי קיום המצוות מתוך שמחה. וכאן עלינו לשאול: מדוע
חשובה כל כך השמחה בעבודת ה'? מדוע השמחה כה חיונית
ונצרכת בקיום המצוות? ובכן, השמחה היא סימן למצבו של האדם:
אדם שמח בדברים שהוא אוהב, כשאדם עושה מצוות ומעשים טובים
בצורה יבשה, ללא שמחה, הדבר מסמן שהוא לא באמת מחובר
בלבו למעשיו, ושהוא מקיים את הדברים רק כדי לצאת ידי חובה.
בנוסף, השמחה היא מנוע רב עצמה שבכוחו להוביל ולקדם את
האדם למטרות נעלות. ולבסוף, מי שעובד את ה' מתוך שמחה,
מדביק בהתלהבותו גם את כל הסובבים אותו, את ילדיו ובני
משפחתו, וגורם גם לאחרים להגיע למקומות טובים ונכונים יותר.
וכדי להגיע אל השמחה הפנימית עלינו להתחבר לדברים שאנו כבר
ממילא עושים. נתבונן בדברים שאנו עושים, במצוות שאנו מקיימים,
נלמד אותם, נבין את מהותם ואת משמעותם, ובכך נוכל גם להגיע
לשמחה על הזכות הגדולה שנפלה בחלקנו, הזכות לקיים את
מצוות הבורא.

*

"כי אנו בניך"...

הרב חיים וולקין, בספרו "דעת חיים" (מאמר כו) מסביר זאת כך: ברור הדבר, שלא השמחה או אי השמחה לכשעצמם, יגרמו לברכות או להפסדן. השמחה היא סימבול וסימן למשהו אחר, פנימי הרבה יותר. נצטט את דבריו של בעל ה"מגיד משנה" על הרמב"ם (הלכות לולב, ח, טו): "אין ראוי לו לאדם לעשות המצוות מצד שהן חובה עליו והוא מוכרח ואנוס בעשייתן, אלא חייב לעשותן והוא שמח בעשייתן. ויעשה הטוב מצד שהוא טוב, ויבחר באמת מצד שהוא אמת. ויקל בעיניו טרחן ויבין כי לכך נוצר לשמש את קונו, וכשהוא עושה מה שנברא בשבילו, ישמח ויגיל, לפי ששמחת שאר הדברים תלויים בדברים בטלים שאינם קיימים, אבל השמחה בעשיית המצוות ולימוד התורה, היא השמחה האמיתית". כלומר, כשאדם שמח בקיום התורה ומצוותיה, השמחה מעידה על כך שהמצוות נעשות מתוך רצון פנימי, כן ואמיתי. אולם אם המצוות נעשות ללא שמחה, אות הוא שהאדם מקיים אותן מתוך הכרח וכפייה. נבאר יותר: פרשה זו חלה תמיד סמוך לראש השנה. בראש השנה לאחר תקיעת השופר, אנו אומרים "היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים". ואז ממשיכים – "אם כבנים, אם כעבדים. אם כבנים – רחמינו כרחם אב על בנים, ואם כעבדים – עינינו לך תלויות עד שתחוננו ותוציא כאור משפטינו". זאת אומרת, בתורה קיימות שתי הגדרות שונות המבטאות את הקשר של הקב"ה עם בני ישראל. הגדרה אחת היא קשר של אב ובן – "בנים אתם להשם אלוקיכם". הגדרה נוספת היא קשר של אדון ועבד – "כי לי בני ישראל עבדים". הגמרא במסכת בבא בתרא (י"ט"א) דנה בשתי הגדרות אלו. כולנו מבינים שההבדל ביחס שבין אב לבן, ליחס שבין עבד ואדון הוא כהבדל שמים וארץ. בן בדרך כלל ממלא את חובותיו כלפי אביו בחפץ לב ולא באופן "יבש", שהרי כל חפצו של הבן הוא, שלאביו יהיה טוב, ולכן הוא יעשה מעל ומעבר לחובותיו

ה"רשמיים", שהרי הוא בנו והוא חפץ בכל ישותו שלאביו יהיה טוב. העבד – לעומתו, גם הוא ממלא את פקודות אדונו, אולם העבד עושה את המוטל עליו, וזהו. הוא לא יעשה מעבר לחובתו הרשמית, רק מה שהוא מחויב ב"חובה", את זה הוא יעשה. הבדל נוסף ניתן לראות גם באופן קיום המעשים. הבן יקיים את "חובותיו" מתוך שמחה ורצון אמיתי לגרום נחת רוח לאביו אוהבו, ואילו העבד יקיים את חובותיו מתוך תחושה של הכרח ואילוץ. כמובן, שגם היחס של אבא לבנו, שונה בתכלית מהיחס של אדון לעבד... כעת נבין היטב – אנחנו הם אלו שקובעים כיצד הבורא יתייחס אלינו – האם בסוג יחס של בן, או של עבד. אם נקיים את המצוות מתוך חשק ושמחה, הדבר יוכיח שאנו מתייחסים אל הבורא כאל אבא אוהב, ואבא, גם אם הבן חייב לו הרבה, לא ירצה לגרום לבנו צער ונזק ולא ילחץ עליו יתר על המידה, כי הוא אוהב אותנו. לכן, גם אם בני ישראל יחטאו חלילה, כל עוד ש"האווירה הכללית" היא בן ואב, אזי הבורא סולח, שהרי אב סולח לבניו. אולם אם אנחנו מקיימים את המצוות בכפייה, כעבד המוכרח למלא את פקודת אדונו, אזי גם יחסו של הבורא אלינו יהיה באותו היחס של אדון ועבד – הוא פחות ישתדל למנוע מ"בעלי החובות" ומהייסורים לבא אלינו. כעת אנו מבינים היטב את כוונת הפסוק – "תחת אשר לא עבדת את השם אלוך בשמחה ובטוב לבב". כדאי להיות בנים... (הרב משה שיינפלד שליט"א)

*

"תורת אמך"...

סיפר הרב אשר קובלסקי שליט"א: כאשר מורי ורבי, כ"ק האדמו"ר מנדבורנה זי"ע ישב שבעה על אמו הרבנית הצדקנית, הגיע לנחמו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, רבה של שכונת 'רמת אלחנן'. בתוך כדי הדברים, אמר האדמו"ר, כי הפסוק 'שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך' טעון ביאור, כי הלא האב הוא המלמד את בנו

תורה, ומהי 'תורת אמר' המוזכרת בפסוק. וביאר, כי 'תורת אמר'
הינה התחושה בבית סביב חיי משפחה בדרך התורה. אמא לילדים
נושאת באחריות רבה, לשמחה ולחדווה שיהיו בבית לקראת קיום
מצוה, לתחושות החום והחביבות שתשרה בבית לקראת שבת
המלכה, לאווירה המרוממת שהיא נוסכת בנסיכיה הקטנים לקראת
קיום מצוה בחיק המשפחה. ניחוח החלות של אמא, הממתקים שהיא
מחלקת באהבה ל'עונג שבת', הבגדים המגוהצים בקפידה לכבוד
שבת – אלה נכסים הנשארים טבועים בדם ילדינו. הרי אין מקרה
בעולם, וכל מה שיהודי שומע – יש לו תפקיד בהמשך... בהשגחה
פרטית מופלאה, הזדמנה כמה ימים קודם לגר"י זילברשטיין שאלה,
בעניין אדם שעלה מרוסיה והתברר כי הוא יהודי, אך לא ידוע ייחוסו
– כהן, לוי או ישראל. זו שאלה שיש לה השלכות מרחיקות לכת,
כמו פדיון הבן, נישואי גרושה, נשיאת כפיים ועוד, ולפיכך חשוב
לברר את הנושא עד תום. עתה, אמר הרב זילברשטיין, יש בידי כלי
נוסף לבדיקת הדברים לאשורם... הורה הרב זילברשטיין, לחקור
את האיש אם הוא זוכר דבר מה מקטנותו. אירוע מרגש, חוויה
שנשמרה בזיכרון, משהו משמח מזיכרונות ילדותו בחיק הוריו. סיפר
האיש שאינו זוכר הרבה, אך הוא זוכר כי חיו בבית הוריו בדוחק
ובעוני, וכמעט אף פעם לא נרכש בגד חדש. רק לקראת כל חג,
הייתה אמו חוסכת כסף מבעוד מועד, וכל המשפחה יצאה לאירוע
הגדול: רכישת זוג גרביים חדשות לאבא לקראת החג! אף שהמידע
– על פניו – נראה חסר ערך, שמח הגר"י זילברשטיין עליו כמוצא
שלל רב. 'קרוב הדבר שהוא כהן' אמר בסיפוק, 'כי הלא בחו"ל
נושאים הכהנים כפיהם רק ברגלים, ואם כן – יש יסוד סביר להניח כי
היה חשוב לאמו שיהיו לאביו גרביים חדשות ונאות לקראת קיום
המצוה, ולפיכך הקפידה לציידו מדי חג בזוג גרביים חדשות'...
הבה נחשב! הרי בשעת מעשה, לא העלתה האם בדעתה איך

תיחקק רכישת הגרביים בלבו של בנה. היא בוודאי שלא יכולה הייתה לחלום, שבזכות 'אירוע רכישת הגרביים' יתגלה ייחוסו של בנה, בעוד כמה עשרות שנים. אך הוא שאמרנו: **פעמים שכל מה שהילד זוכר לכל ימי חייו, הם דווקא 'אירועים' שכאלה, שמחה שמלווה את קיום המצוה, אוירה ותחושה של שבת וחג – אלו נשארים לנצח.**

בשם האחרונים מובא לבאר את הפסוק 'בניך כשתילי זיתים סביב לשולחןך', שאם רוצה אדם בנים כשתילי זיתים, שתולים בבית השם ופורחים בחצרות אלוקינו בתורה ובמצוות, הכל תלוי ב'סביב לשולחןך' – בצורת שולחן השבת, באווירה שבבית בעת שמחה של מצוה. אלה הגורמים המשפיעים ביותר על נפש הילדים, ופועלים בליבם גדולות ונצורות לעתיד. **כי מה שהילד לוקח אתו ולומד הימנו, זה דווקא מה שעובר בין השורות – בין המעשים, לפני ואחרי הקיום הפיזי. אם אנחנו רוצים ילדים טובים, ואנחנו כל כך רוצים, ומתפללים, ומייחלים לכך – אנחנו צריכים להראות להם איך אנחנו עושים מצוות בצורה מרוממת, באווירה של שמחה וסיפוק כי 'ברוך שאלוקינו שבראנו לכבודו ונתן לנו תורת אמת'.**

*

אחד מגדולי ישראל נשאל, כיצד זכה לגדול לגאון בישראל, כפי שהתפרסם בגאונותו המפליגה ועומק מחשבתו התורנית. במקום להשיב, נהג לספר את הסיפור הבא: 'בהיותי ילד צעיר, חזרתי הביתה מה'חידר' שלא היה אלא קבוצת ילדים שלמדה עם מלמד בבית הכנסת בעיירה, וסיפרתי כי סיימנו היום ללמוד פרשה אחת. להפתעתי, אמא הכינה לשעת ערב ארוחה מפוארת ומושקעת שלא עלתה על שולחן הוריי העניים אלא בחגים, לבשה את הבגד החגיגי היחיד שהיה לה בבית והשמור מכל משמר, ובשעת ערב חגגו כל בני הבית את הסיום הגדול – סיום פרשה מהתורה!...' 'היום', המשיך

ואמר, 'אני יודע שלא הייתה באמת 'סיבה למסיבה'... סיום פרשה מהתורה, עם כל הכבוד, אינה באמת מאורע – הרי כל שבוע מסיימים כל הקהל פרשה כזו. אבל התחושה הנפלאה שזה הכניס בי, החביבות העצומה שהרגשתי עם הסיום הזה, החום וההערכה הרבה לתורה שנשבו מכל מאכל שהכינה – אלו חוללו מהפך בנשמתי והביאוני עד הלום!...

כמה צריך וכדאי לנצל הזדמנויות כאלה. לחגוג כל אירוע תורני, 'לעשות עסק' מכל סיום, ליצור אוירה שהתורה ומצוותיה הן השמחה האמיתית והיחידה, ועליהן – ורק עליהן – גאוותינו. אלה נכסי צאן ברזל בנפש ילדינו, ובונים בנפשם הערכה והוקרה לתורה ולמצוות, בחביבות עצומה והתלהבות בשמחה של מצוה!

*

תחילת שנה – זמן של התחדשות!

ההסתגלות לרעיון ההתחדשות הינה הכנה חשובה מאין כמוה בזמן ההתחדשות הגדולה של תחילת שנת הלימודים, ותחילתו של כל דבר. הגר"ב קונשטט דצ"ל אמר בעת כניסתו למשכן החדש של ישיבתו: "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבת בבית ה' כל ימי חיי ולבקר בהיכלו". לכאורה יש כאן סתירה, כך שאל, מצד אחד מייחל דוד המלך ל"שבת" דהיינו ישיבת קבע, ובהמשך הוא אומר שמשאלתו היא "לבקר בהיכלו", משמע ביקור ארעי? השיב ראש הישיבה ואמר: שני הדברים צדקו יחדיו, שהרי לכל אחד מהם יש מעלה וחסרון. מעלת "שבת בבית ה'" היא הקביעות, אך יש בה חיסרון כי כל דבר קבוע עלול להיפך לשגרה. כנגד זה, מעלת הביקור היא שיש בה מההתחדשות והיא רחוקה מהשגרה. אם כן חיסרון הביקור הוא בהיותו ארעי. לכן ביקש דוד המלך ע"ה שיזכה לשבת בבית ה' ישיבת קבע, עם מעלת ההתחדשות של "לבקר בהיכלו". אם כן, תקופת "בין הזמנים" הינו זמן שבו אדם קרוב יותר

אצל עצמו, אין לחץ חברתי מסביבו וגם ההמון הסוחף אינו נמצא. מבחינה מסוימת האדם דומה בתקופה זו למי שנמצא על אי בודד, וסכנת החיקוי והשגרה פוחתת. על האדם לנצל תנאים אלה כדי להינצל גם מחיקוי עצמו ועל ידי כך יזכה לעבוד את השם מתוך התחדשות. כך יוכל להכין את עצמו להתחדשות שתקדם את פניו בתחילת הזמן. הנהגת ההתחדשות בכוחה לסייע גם לחיזוק התפילה והאמונה. לבחון את הבריאה במבט מחודש, החורג מהמבט השגרתי שהורגלנו בו מילדות. כמו שאומר בעל "חובות הלבבות" שככל שהאדם מתבגר, עליו לחדש את הסתכלותו בחסדי הבורא ובגודל נפלאותיו בבריאה. באותה מידה יש להתבונן בכל פעם מחדש, בבני אדם הסובבים אותנו ולחפש את המעלות שלהם, כמו כן זהו זמן הסתכלות על מצוות שהורגלנו בהן, הן בין אדם למקום והן בין אדם לחברו, ובדרך זו להסתכל על מנת להתחדש בכל דבר ודבר.

*

עצה לבטל את כוח ההרגל...

הגרא"א דסלר זצ"ל כתב באחת איגרותיו: "אך הוא גופא קשיא, כיצד מבטלים את כוח ההרגל? וכי על ידי שנעביר במחשבתנו את הציווי שיהיה בעינינו כחדש יבטל כוח ההרגל? אין ספק שלא נועיל בכך מאומה. העיון וההתבוננות הם אלה שיבטלו את כוח ההרגל! כל דבר אשר יעיין בו האדם ימצא בו חידוש, הן בהלכה הן באגדה והן בתפילה, וכן בכל מצווה ומצווה – אם יכין אדם את עצמו אליהם, יחדש הבנה בכוונתו אשר יכוון בהם, וימצא חידושים ויהיו אצלו כמו חדשים".

*

בתחילת שנת הלימודים כדאי לשים לנגד עינינו (גם מחנכים וגם תלמידים...) את דבריו של רבי נחמן מברסלב זי"ע: "עיקר כוחם של הדברים נובע מהדרך שבה התחלנו לעשותם. התחל מחדש בכוח ובהתלהבות" (ליקוטי מוהר"ן ס"ב, ו). וגם אם יש ימים שלא הולך לנו... צריך לזכור את דבריו של חכם אחד מאומות העולם: "ההצלחה היא היכולת לעבור מכישלון אחד למשנהו מבלי לאבד את ההתלהבות"...

*

אנחנו נמצאים בעיצומה של התחלה חדשה שהיא התחלה לא רגילה... בגלל הקורונה יש הרבה קשיים, הן למורים והן לתלמידים, בגלל הריחוק וההגבלות השונות ישנם קשיים חברתיים וקשיים טכניים... דווקא עכשיו עלינו לתת דוגמא אישית לתלמידים וללמד בהתלהבות ובשמחה, בכך נלמד אותם כי אנחנו צריכים לשמוח בכל מצב, גם כשקשה... אנחנו יכולים לבחור אם להיות עצובים בגלל המצב או לשמוח ולראות את הטוב בכל דבר. זה תלוי בנו!

יהי רצון שההתלהבות האופפת אותנו (המחנכים והתלמידים...) בתחילת השנה (כן, גם בתחילת השנה הזאת...) תלווה אותנו כל השנה, ונזכה ללמוד וללמד מתוך שמחה, התלהבות והתחדשות.

שבת שלום!

העלון יוצא לאור
בסיוע תלמוד תורה
"נצח ישראל" בית שמש

לתגובות ולקבלת העלון במייל: yd0527606276@gmail.com